

Charles Lindblom:

Democracy and Market System

Charles Lindblom, fram till 1987 ekonomiprofessor vid Yale-universitet, har nått internationell ryktbarhet för tre teorier inom politisk ekonomi. Samtliga dessa innebär mer eller mindre en kritik av konventionell ekonomisk beslutsmetod, som Lindblom tränades i av fram för allt Frank Knight i Chicago. Och de har alla spelat en stor roll inom politisk teori. Nyckelfrågan i relation till Lindblom är dels om terna tagna tillsammans är förenliga med varandra, dels om de var för sig är riktiga. Samlingsvolymen *Democracy and Market System* (Norwegian University Press, Oslo, 1988) är utmärkt därför att man snabbt kan skaffa sig en uppfattning om Lindbloms författarskap och huvudpoängerna i detta. Här finns flera klassiska artiklar omtryckta som t ex "The Science of 'Muddling Through'", "The Rediscovery of the Market" samt "Integration of Economics and the Other Social Sciences through Policy Analysis".

Lindblom har tre teser som återkommer i olika sammanhang. De kan formuleras på ungefär följande sätt:

1. Offentliga aktörer kan i policyprocessen aldrig uppfylla den ekonomiska beslutsmetodens rationalitetsantagande. Ett inkrementellt beslutsfattande är mera ändamålsenligt än ett synoptiskt beslutsfattande på grund av människans kognitiva begränsningar och svårigheterna att kontrollera beteendet i komplexa sociala system.
2. Marknadsallokeringens överlägsenhet visavi budgetallokering är mera skenbar än reell. Detta på grund av den bias till förmån för de besuttna grupperna som medföljer det äganderättssystem som vanligen utgör grundvalen för marknadsmekanismerna. Marknadsallokering är möjlig även i system med publikt ägande av produktionsmedlen – marknadssocialism.
3. Konventionell policy-analys är bristfällig därför att den är alltför snävt inriktad

på problem och problemlösningar som förutsätter de existerande institutionernas fortlevnad. Policy-analysen bör utvecklas mot att ställa mera systemifrågasättande frågor, inte minst när det gäller de ekonomiska institutionerna, typ äganderätten.

Råder det *konsistens* mellan dessa tre teser? Lindblom ägnar stor möda åt att hävda att t ex Albert Hirschman hade fel när han framhöll att man inte kunde acceptera Lindblom gånger tre. Man måste välja mellan teserna: antingen accepterar man teorin om sk begränsad rationalitet eller "disjointed incrementalism" å ena sidan eller så kan man hävda kravet på bred policy-analys å den andra sidan, men inte båda ståndpunkterna; antingen tror man på tesen om hur väl systemet med sk "partisan mutual adjustment" fungerar i blandekonomin eller så ansluter man sig till tesen att marknadskapitalismen innebär systematisk manipulation till förmån för de rika, men det går inte att omfatta bägge ståndpunkterna. Jag kan inte förstå annat än att Hirschman har rätt: Lindblom gånger tre är minst en för mycket.

Teorin om begränsad rationalitet och avsiktlig ömsesidig anpassning måste väl fortfarande räknas som Lindbloms mest betydelsefulla bidrag till samhällsvetenskaperna. Här är debatten gentemot rationalitetspostulatet i ekonomisk teori synnerligen aktuell och metodiskt relevant. Vilken status har rationalitetsantagandet i teori och praktik för individen och kollektivet? Vilka konsekvenser får det att man mjukar upp antagandet om fullständig och symmetrisk information mellan interagerande aktörer? Kan man förklara budgeten med en inkrementell beslutsansats? Finns det generellt andra begränsningar eller asymmetrier i informationen som kan användas strategiskt i resursallokering? Kan man formulera en generell modell om beslutsfattandet i policyprocessen som tillåter att man härleder den rationella, den inkrementella och den irrationella beslutsmodellen (garbage can) som särfall?

Teorin om marknadssocialism, som Lindblom nu håller fast vid trots planhushållningsmodellens kollaps under 80-ta-

let, är nog den tes som man lättast släpper, även om argumentet en gång var slagkraftigt utformat i *Politics and Markets* (Lindblom [1977]). Det är svårt att följa Lindbloms teori om att stora breda folkgrupper är systematiskt manipulerade av marknadskrafterna i förening med äganderättsinstitutionen i dagens rika länder. Ännu svårare är det att tro att äganderätten är så väsentlig för manipulation. Det finns helt enkelt inga belägg för att marknadssocialism skulle kunna fungera på ett acceptabelt sätt eller att någon form av planhushållning kan nå rimlig grad av ekonomisk effektivitet (Lane & Ersson [1989]). Frågan är hur pass central kritiken av traditionell policy-analys blir när man överger tes 2. Hur som helst, vem skulle förneka att det ibland är bra att ifrågasätta förutsättningarna när man skall komma med problemlösningsförslag? Men om nu tesen om begränsad rationalitet är riktig, så måste det vara rimligt att inte alltid börja en policyanalys med att fråga vad som skulle hända om vi gjorde om alla förutsättningar.

Professor *JAN-ERIK LANE*
Nationalekonomiska institutionen,
Lunds universitet

Referenser

- Lane, J-E & Ersson, S, [1989], *Comparative Political Economy*. Pinter, London.
Lindblom, C, [1977], *Politics and Markets*. Basic Books, New York.